

Стабільність і життєздатність будь-якої політичної системи залежить від ступеня відповідності її цінностей цінностям політичної культури. Тому для формування демократичної політичної системи важливим є становлення демократичної політичної культури. Це відкрита, індивідуалістична політична культура, основними рисами якої є: спрямування до загальнонаціональної згоди; динамізм, змінність владних структур; плюралізм політичних поглядів, толерантність відносно дій і намірів опонентів; розуміння пріоритетної ролі громадянського суспільства; консенсус між основними соціальними групами і партіями; забезпечення юридичної і фактичної суверенності особи тощо.

Розуміння політичного режиму як функціональної характеристики політичної системи, що включає до себе методи і способи політичного владарювання, а також порядок взаємовідносин громадян, суспільства і політичної влади, дало змогу визначити зв'язок політичної культури з політичним режимом та її місце у ньому: політична культура одночасно виступає елементом (політична свідомість) і функціональним аспектом (політична поведінка і політичні інститути) політичного режиму.

Більшість дослідників вважають політичну культуру лише продуктом політичного режиму, не враховуючи того, що політична культура є більш стійкою, ніж політичний режим, змінюється повільно, має у суспільстві глибоке коріння. Тому, на наш погляд, політична культура є первинною по відношенню до певного політичного режиму.

Н.С. Стеценко, здобувач

*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

ВИКОНАВЧА СЛУЖБА УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Ефективний механізм правового регулювання виявляється саме через виконання. Право, не забезпечене можливістю примусового виконання, перетворюється на фікцію. Порядок

виконавчого провадження в Україні потребує подальшого удосконалення і при цьому доцільно використовувати накопичений історичний досвід правового регулювання цієї сфери суспільних відносин.

Слід зазначити, що різні форми захисту своїх прав почали складатися ще задовго до появи держави. Спочатку з боржниками розбиралися самі потерпілі або його родичі. Приблизно десь з середини X ст. у східних слов'ян виникли держави-князівства, найбільш значним з яких була Київська Русь. З появою держави і зароджується, а з часом і розвивається інститут примусового виконання рішень.

Увесь значний шлях розвитку інституту судових виконавців і виконавчого провадження в Україні у зазначений період слід, на нашу думку, розділити на декілька етапів, які певною мірою стали епохальними віхами розбудови національної виконавчої системи.

Перший етап – це зародження інституту професійних державних виконавців, становлення і початковий розвиток українського виконавчого провадження. Хронологічно до першого етапу входить період з кін. IX до першої пол. XIV ст.

Із тих часів до нас дійшли перші відомості про розвиток процедури примусового виконання рішень. Уперше судові виконавці згадуються у “Руській Правді” – першому офіційно визнаному кодифікованому зведенні правових норм Стародавньої Русі-України. У нормативних актах X ст. періоду правління княгині Ольги згадуються судові виконавці – ябедники. Статтею 1 Короткої Правди зазначено: “аще будет русин, любо гридин, любо купчина, любо ябедник, любо мечник...то 40 грн. положить за нь” Тобто йдеться про те, що утримування ябедників здійснювалося не за рахунок князівської платні, а за принципом “кормління”, тобто за рахунок місцевого населення. Після видання однієї з частин просторової Правди під назвою “Суд Ярославль Володимеричь. Правда русьская” права судових виконавців отримали “мечники”, які раніше здійснювали стягнення дані та князівських штрафів. У XII ст. в просторової Правді замість ябедника та мечника згадується “тивун бояреск” і водночас з цим завершено перехід статусу судового виконавця від вояка до чиновника.

Другий етап – подальше удосконалення українського виконавчого провадження і уніфікація судових виконавців, який хронологічно охоплює період з другої пол. XIV по XVII ст.

Цей етап, на нашу думку, характеризується значними протиріччями у розумінні й становленні інституту виконання рішень з урахуванням одночасного впливу на різні території України різних правових систем і традицій різних країн у залежності від перебування цих територій у їх складі. Безумовний вплив на розвиток інституту виконання на Західно-Українських землях мали норми Литовського статуту і Магдебурзького права, яке, до речі, поширилося і на інші українські території і залишалося чинним у період Гетьманщини. Магдебурзьким правом чітко визначався статус судового виконавця. Він обирався суддею з числа вільних громадян, мав право “брати забезпечення, заарештовувати, накладати заборони щодо будь-якої людини та її майна по праву, коли він уповноважений до того судовим рішенням” та отримував платню за рахунок боржників. На Лівобережній Україні функції виконавчих органів найчастіше здійснював посильний суду, який від імені суду виконував його ж постанови. Судовий посильний прибував до місця, де повинен був виконати рішення про стягнення майна у присутності не менше трьох шляхтичів, котрих запрошувала особа, на чию користь виконувалася постанова. Трохи згодом старшим судовим виконавцем на Україні стає Возний. Саме до цього періоду належить поява Кодексу українського права “Права, за якими судиться малоросійський народ”, де спеціальним розділом передбачалися заходи примусового виконання рішень по відношенню до боржників, зокрема, визначалась черговість задоволення вимог кредиторів на майно боржника, пропорційність задоволення вимог у разі нестачі майна для повного задоволення вимог, відсутність строку позовної давності щодо боргових зобов’язань, порядок продажу майна боржника. Серед заходів примусового стягнення – арешт спочатку майна боржника, а потім і його самого; передання боржника на службу кредитору.

Третій етап – розвиток і функціонування української виконавчої системи в законодавчому полі Російської імперії і перетворення державного виконавчого провадження в поліцейський період виконання судових рішень. Хронологічно цей пе-

ріод з 1689 до 1864 рр.

Із входження у 1654р. України до складу Російської імперії, правовій системі якої безумовно була ближча правова регламентація континентальної Європи, з'являється інститут судових приставів, який діє до скасування цієї посади у XVIII ст. Характерними ознаками цього часу були, безумовно, судові реформи імператора Петра I. Так, 12 груд. 1717 р. Указом Петра I було створено Юстиц-колегію. До її складу ввійшов Урядний приказ, який здійснював виконавчо-розпорядчі функції на основі судових рішень і актів вищих органів влади і посадових осіб імперії. Ця система діяла до 1775 р. У 1782р. згідно зі “Статутом благочиння” органами виконання судових рішень стали управи благочиння, тобто поліції. Примусове виконання судових рішень було покладене на капітан-ісправника, що очолював повітовий підрозділ поліції, та на його підлеглих. Головне полягало в тому, що виконання відокремлювалося від судової системи і повністю підпадало під владу поліції як органу безпосереднього примусу з усіма наслідками, що з цього випливали. Поліцейське виконавче провадження діяло на території України до 1862 р.

Четвертий період – це період законодавчого визначення самостійності системи виконання рішень, відділення її від поліції, правове закріплення створення інституту судових приставів. Цей період починається з 20 листоп. 1864 р. і закінчується 24 листоп. 1917 р., коли інститут судових приставів було скасовано.

Саме цей період, на нашу думку, вперше заклав фундамент для якісної і професійної розбудови системи виконання рішень. Він розпочався Судовою реформою, яка поступово охоплювала всі губернії Російської імперії, у тому числі і українські території. Розвивалися правові засади судочинства. Саме у нормативно-правових актах “Учреждение судебных установлений”, “Устав гражданского судопроизводства”, “Устав уголовного судопроизводства” від 20 листоп. 1864 р. були закладені організаційно-правові засади виконавчого провадження. Судовий пристав як центральна фігура виконавчого провадження отримав чіткий правовий статус із чітко визначеними завданнями і напрямками роботи, функціями, повноваженнями, певним соціальним статусом. Згідно з прийнятими законами судові пристави служили при мирових судах, окружних су-

дах, судових палатах і касаційних департаментах Сенату. Декрет про суд № 1 від 24 листоп. 1917 р. скасував усі судові установи, у тому числі інститут судових приставів.

Аналіз основних етапів зародження, становлення та розвитку вітчизняної системи примусового виконання рішень, виділення характерних рис і особливостей кожного етапу, стане в нагоді у сучасних умовах розбудови Виконавчої служби України.

И.В.Суходубова, аспирант
АПРН Украины

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ТЕХНИКО-ЮРИДИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Одной из актуальных задач, стоящих перед юридической наукой и практикой, является обеспечение стабильности действующего законодательства. На этот процесс влияет целый ряд факторов: социальных, политических и т.д. Однако развитие законодательства невозможно без овладения системой определенных требований, предъявляемых к процессу создания законов и подзаконных актов. Эти требования, выработанные в течение веков различными государствами, концентрированы формулируются в отрасли знания, именуемой юридической (законодательной) техникой.

Под юридической техникой следует понимать совокупность приемов, методов и конструкций, которые используются законодателем при фиксации правовых норм в законодательном материале. Она включает в себя технику создания правовых норм и технику их применения, выступая как законодательная, административная и правоохранительная техника. Юридическая техника пронизывает весь законотворческий процесс: от подготовки законопроекта до стадии его окончательного принятия и последующей реализации.

Опыт законодательной практики цивилизованных стран предоставляет в наше распоряжение требования, правила и при-